N° 1922 **DE TIJD.** 1853

# NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

*Dieu et mon droit.*

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *f* 5,00; voor de buitensteden *f* 6,0; franko door het geheele Rijk.
*Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

**ZATURDAG, 20 AUGUSTUS.**

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *f* 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

## AMSTERDAM, 19 Augustus.

### STATEN-GENERAAL.

### TWEEDE KAMER.

*Zitting van Donderdag, 18 Augustus.*

In deze zitting zijn 12 adressen ingekomen betrekkelijk het wetsontwerp nopens de kerkgenootschappen.

Aan de orde is de voortzetting der algemeene beraadslagingen over het wetsontwerp tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen.

De heer *Beens*, na de belangrijkheid van het onderwerp te hebben in het licht gesteld, bepaalt zich tot zeer enkele opmerkingen. Hij had zich steeds voorgesteld, dat er geen twijfel meer kon bestaan, of de Grondwet van 1848 had het pleit ten voordeele der volkomen vrijheid van de kerkgenootschappen beslist. Dat pleit is echter, tot zijn leedwezen, wederom verlevendigd en daardoor het Vaderland weder aan onzalige twisten ten prooi gegeven. Hij meent, dat alleen een misverstand oorzaak is geweest, dat men in het verdraagzame Nederland het pad der bezadigdheid heeft verlaten en hij hoopt nog, dat men deze krisis zal kunnen te boven komen. Hij zal zich ten deze geheel bewegen op het terrein van de Grondwet.

Ten slotte betoogt hij, dat men een gevaarlijken weg betreedt. De gevolgen eener aanneming van deze wet zullen onmiskenbaar zijn de vermeerdering der tweedragt, van spanning en onrust, door willekeurig en wederregtelijk de katholieke bevolking te grieven, waartoe zij geen aanleiding heeft gegeven; want de invoering der bisschoppelijke hierarchie, was geheel op kerkelijk gebied; daarbij werden niemands regten gekrenkt. Hij herinnert aan de verdraagzame woorden door Willem II bij zijne troonsbestijging uitgesproken, en hoopt voor de eer van het Vaderland, dat die nimmer uit het geheugen zullen worden gewischt. Reeds bij het Konkordaat van 1827, was de inrigting van een bisschoppelijk bestuur toegezegd, maar is nooit tot eene uitvoering gekomen; en, nu het Konkordaat is ingetrokken, nu wil men wederom nieuwe bezwaren inbrengen, nieuwe belemmeringen in den weg leggen, waartoe hij slechts op art. 5 der voordragt behoeft te wijzen. Zoodanige wijze van handelen is niet billijk, is niet regtvaardig. Maar men had aan den dag gelegd eene vrees voor de rigting en den invloed van Rome. Hij ontkent het bestaan van dien invloed en noemt die vrees een schrikbeeld. Indien die invloed zich werkelijk op het staatkundig gebied zou doen gevoelen, hij zou daartegen niet minder dan elk ander protesteren. Dit zou toch zijn niet in overeenstemming met onze grondwettige instellingen, en in Nederland, bij de afscheiding van Kerk en Staat, eene volslagen onmogelijkheid. De Katholieken in Nederland zijn, ja in geestelijke zaken onderworpen aan den Paus, maar blijven niet minder Nederlanders, even gehecht aan hunnen geboortegrond, even trouw aan hunnen Koning als hunne overige medeburgers.

De heer *Storm* voelt zich gedrongen bij het opnemen van het woord zijn protest te voegen bij dat zijner andere katholieke medeleden tegen de wijze, waarop de Regering dit noodlottige ontwerp in de wereld heeft gebragt en behandelt, kennelijk met het oogmerk, om zich van allen Katholieken invloed te ontdoen. De handelwijze der Regering doet levendig herinneren aan de woorden, in eene aangelegenheid, ook dit land betreffende en door de geschiedenis bewaard: »*Nous traiterons* DE *vous*, SANS *vous*, CHEZ *vous*." Het is alsof de Regering deze historische woorden uit den mond van den veroveraar heeft overgenomen en de Katholieken toeroept: Weg met allen paapschen invloed; wij zullen hier handelen over u, buiten u en gij zult het lijdelijk aanzien. Maar onregt en dwang zijn twee onkruiden, die wel spoedig kunnen wortel vatten en welig opschieten, wier verderfelijke sappen wel de schroomelijkste uitwerking hebben; maar gelukkig zijn die planten van korten duur. Men had boven deze wet, in plaats van te stellen: *tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen*, eenvoudig moeten aanwijzen wat zij werkelijk is: *eene anti-katholieke gelegenheids-wet*. Het is niet voor de eerste maal, dat hij hier geroepen is het woord te voeren in het belang der godsdienstige vrijheid; hij heeft die vrijheid ook ingeroepen voor zijne protestantsche landgenooten, die voor zich eischten, maar nu schijnt hun toestand en hun belang geheel omgekeerd. Zij zouden nu hun kerkgenootschap tot het uiterste in vrijheden en regten willen inkrimpen, met het uitzigt, om dit ook aan de Katholieken in de hoogste mate te doen ondervinden. Als hij nu de uitlegging van nader bij beschouwt, die men aan het woord *bescherming* heeft gegeven, dan kon hij die uitlegging volstrekt niet deelen. Met het systema, daaromtrent door zijne tegenpartij ontwikkeld, *kan* het kath. kerkgenootschap niet bestaan. Men heeft eene vrijheid en bescherming in eene gelijke mate voorgespiegeld, zonder de behoeften van het kath. kerkgenootschap en zijne leer te raadplegen.

Nu kan de spreker op dit punt niet beter doen, dan den tegenwoordigen minister van justitie (den heer Donker Curtius), wiens woorden en antecedenten hij zoo gaarne raadpleegt, na te gaan, en dan zal men door dezen krachtig en kernachtig vinden uitgedrukt, wat de gevolgen zijn van die gelijke bescherming te eischen, hoofdzakelijk daarop nederkomende, dat men vrijheid vraagt voor zich zelven en niet voor anderen, waaraan de Regering, waarvan de heer Donker Curtius toenmaals deel maakte, meende niet te moeten toegeven. Hij beroept zich verder op een advies van den staatsraad van den 13 Mei 1814, n° 6, uitgebragt bij gelegenheid eener klagt der Protestantsche Kerk, wegens inmenging der Regering in hare aangelegenheden. De staatsraad geeft daarin te kennen, dat de tusschenkomst der Regering zich alleen [illegible] Die woorden en dat advies hebben hem diep getroffen; dit was de triomph der Protestantsche Kerk, harer geheel waardig. En wat willen nu de Protestanten? Hij had zich aanvankelijk voorgesteld twee punten te behandelen: in de eerste plaats, de bestaanbaarheid dezer wet, aan de grondwet te toetsen; en ten andere de regtsgeldigheid der wet van Germinal te bespreken. Hij zal niettemin zich onthouden van gronden bij te brengen, reeds door andere sprekers, naar zijne opvatting der zaak voldingend behandeld. Hij zal echter dit ontwerp beschouwen volgens de leerstellingen der Katholieke Kerk en dus uit een meer katholiek gezigtspunt, dan door zijne katholieke medeleden tot dus ver is geschied. Hij zal dit wel niet doen als vertegenwoordiger der Katholieken, maar als *ook* hen vertegenwoordigende, gelijk zijne andere medeleden, ofschoon Protestanten, toch ook geroepen zijn hunne vrijheden en regten te beschermen.

De Kath. Kerk nu is in een geheel anderen toestand geplaatst dan de overige Kerken. Hare vrijheid eischt iets meer dan de andere, ofschoon altijd in harmonie met de Grondwet. De protestantsche Kerk kan, zoo zij wil, iets van hare vrijheid opofferen en eenige inmenging van het staatsgezag dulden, zonder daarom nog hare zelfstandigheid op te offeren; maar de Kath. kerk mag volgens hare leerstellingen niets van haar regt tot eigen inrigting en omschrijving van derzelver jurisdictie, — dit alles mag zij niet overlaten aan het wereldlijk gezag. Dit brengt hare leer mede. Haalt men nu voorbeelden aan voor het tegendeel van die waarheid, dan zijn dit niet anders dan de gevolgen van het gebeurde in vroeger dagen, waarbij de Paus een gedeelte van zijn gezag heeft gedelegeerd. De Paus deed dit ten behoeve van den eersten Consul van Frankrijk onder de voorwaarde evenwel, dat, indien de opvolger van den eersten Consul geen Kath. vorst mogt zijn, die delegatie van magt zou ophouden en komen te vervallen. De Kath. kerk heeft eene zelfstandige magt, onafhankelijk van de medewerking der Regering. En zal men dan den katholijken, door de aanneming dezer wet, met dat beginsel in strijd, een gewetensdwang aandoen en, in strijd met de beginselen der Grondwet hun hunne dierbaarste regten ontnemen, om aan eene kunstmatig opgewekte bezorgdheid voldoening te geven? Hij ontkent, dat er sprake was van een *mouvement spontané*. Kan men toch tegenspreken, dat de beweging uitgelokt was door uitdeeling van geld, door toespraken van den kansel, dat men door klokkengelui de gemeente heeft opgeroepen en aangespoord tot het teekenen van adressen, en wat niet al? Toen *die* beweging bestond, toen had de Regering de [illegible] moeten terugbrengen. Zij vond hare magt daartoe in de voorschriften der strafwet. Toen was het oogenblik daar, om te *waken*, om den koning zijn regt te doen uitoefenen en te doen gelden. Maar wat heeft de Regering, in plaats daarvan, gedaan? Men heeft zich ten speelbal gesteld van de hartstogten en de opgewondenheid, en men heeft in de walgelijke ophooping van haat en hartstogt en driften de bouwstoffen gevonden voor deze wet.

De spreker gaat alsnu de punten, door sommige sprekers bijgebragt, na; bestrijdt hunne voorgestelde beschouwingen en schrikbeelden; keert af den onverdraagzamen toon, daarbij gebezigd; doet het ongegronde hunner beweringen uitkomen en vestigt voornamelijk de aandacht daarop, dat, voor zoover de geschiedenis voorbeelden mogt hebben opgeleverd, welke de juistheid dier stellingen zouden moeten staven — doch waartegen hij ook andere voorbeelden overstelt — de loop der tijden, de veranderde omstandigheden, de ontwikkeling in geest en beschaving daarin aanmerkelijk verandering hebben gebragt; dat bekrompen begrippen en handelen, door de latere gebeurtenissen, hebben plaats gemaakt voor gewijzigde, helderder begrippen; dat eene andere voorstelling den toets der goede trouw moeijelijk kan doorstaan. Een verder deel zijner rede wijdt hij toe aan de afgetreden ministers; hij toont aan het ongegronde der beschuldigingen, tegen hen in het midden gebragt; het bittere der verwijten, tegen hen geuit. Eindelijk wijst hij op de zamenstelling van het tegenwoordig ministerie, dat vooral bij de verdediging eener wet als deze, bij hem een treurigen indruk verwekt. Hij herinnert, dat drie leden daarvan zelven hebben medegeteekend de beschouwingen van het vorig ministerie in een stuk, den Koning aangeboden en dat hunne aftreding vooraf ging; een stuk, dat van vastheid van beginselen, van vastheid en onafhankelijkheid van karakter getuigt en eene zeldzame zelfverloochening aanwijst; een stuk, dat in de geschiedenis van het Vaderland eene roemvolle plaats bekleedt. Die drie ministers hebben later een stuk geteekend, in strijd met die beginselen, waarin het vorig ministerie werd gegispt, en waarin zij dus de afkeuring hunner eigen daden te neder schreven. Hij betreurt voorts bij dit aangelegen onderwerp, de afwezigheid van den minister Lightenvelt en betoogt uit de antecedenten der ministers van Hall en Donker Curtius het heterogene der tegenwoordige zamenstelling van het ministerie. Hij vreest, dat men van lieverlede weder komen zal tot een toestand ook in het staatkundige, waaruit men zich met zooveel moeite had losgerukt. Deze wet zal, indien ze bestemd is om te bevredigen, geen doel treffen: het middel is erger dan de kwaal. Mogt zij al geschikt zijn de eene helft der bevolking te bevredigen, zoo wordt de andere helft ten hoogste gegriefd. De gevolgen dezer wet zijn onberekenbaar en bedenkelijk.

De *Minister van Oorlog* acht zich verpligt den vorigen spr. te beantwoorden. Deze heeft hem beschuldigd van tegenstrijdigheid in zijn gedrag; dat verwijt is onjuist en onregtvaardig. Toen hij in het ministerie trad was het stelsel van *laissez-faire* daar reeds aangenomen. Zijn gevoelen werd daarover niet gevraagd, had men dit gedaan, hij had zich daarmede kunnen vereenigen, omdat ook hem het stelsel, dat Staat en Kerk van elkander afgescheiden zijn, zeer toelacht. Toen hij echter later de omstandigheden gadesloeg, die van ernstigen aard waren, en toen hij de onrust bespeurde, die zich in het land openbaarde, toen meende hij, dat er toch wel eenige punten waren nopens de betrekkingen tusschen Kerk en Staat, welke bij de wet konden worden geregeld. En zoo daaromtrent nog eenige twijfel mogt hebben bestaan, dan hebben de vele redevoeringen, gedurende deze beraadslagingen gehouden, hem van de gegrondheid van dat gevoelen volkomen overtuigd.

De *Minister van Buitenlandsche Zaken* meent, dat, nu deze algemeene beraadslagingen, reeds gedurende

eenige dagen hebben geduurd en reeds zoo vele leden het woord hebben gevoerd, het oogenblik daar is, dat ook de ministers zich in de diskussien mengen. Hij doet dit te meer, omdat hij vreest, dat als deze beraadslagingen op den tegenwoordigen voet voortgaan, de tijd te kort zou kunnen zijn, om dit onderwerp naar behooren in de tegenwoordige zitting, in de beide Kamers, te kunnen doen behandelen. De ministers achten zich dus verpligt hunne verantwoordelijkheid te dekken; zij vragen thans het woord, niettegenstaande er nog vele leden zijn ingeschreven, opdat men hun niets kunne verwijten; hadden zij vroeger in de beraadslagingen het woord gevoerd, zoo waren de loop daarvan gestremd.

De verdediging van het ontwerp van wet behoort eigenaardig tot de taak van den min. v. Justitie. Al wat dus over de ongrondwettigheid van deszelfs inhoud en van de artikelen gezegd is zal door dien minister worden beantwoord. Daar hij tijdelijk voorzitter was van den raad van ministers, waarin het besluit genomen is, tot het opstellen en de aanbieding van dit ontwerp is hem de taak opgedragen eenige hoofdpunten te behandelen die ter sprake gebragt zijn en voor zoo ver zij in verband met dit ontwerp kunnen worden beschouwd. Zijne taak is dus slechts zeer secondair en hoezeer hij verschillende punten te behandelen heeft, zal hij dit zoo kort mogelijk trachten te doen, daar zijns inziens, het staatsbelang vordert, dat de beraadslagingen niet noodeloos worden gerekt. Op den voorgrond plaatst hij dat men der regering verweten heeft, dat zij in hare memorie van toelichting en beantwoording zoo schraal zou geweest zijn; maar let men op het verslag der Kamer, waarbij de twee meeningen werden blootgelegd, dan is dat verwijt ongegrond, daar het de taak der regering was om in hare stukken slechts eene meening te ontwikkelen.

De Minister begint met het punt der afwezigheid van den heer Lightenvelt, den geachten min. voor de zaken der R. K. Eeredienst. Men heeft daarin eene rede van beklag gevonden omdat, naar men zeide, de belangen van het R. K. Kerkgenootschap bij de behandeling van dit ontwerp niet werden behartigd en voorgestaan. Hij antwoordde al dadelijk, dat de ministers in dat opzigt naast de Kamer staan, want ook in de kommissie van rapporteurs heeft er een lid van dat kerkgenootschap ontbroken. Dat de afwezigheid des ministers heeft moeten plaats hebben ten spijt zijner ambtgenooten. Dit moest echter geschieden, hoe veel leed dit hun ook veroorzaakte; het staatsbelang vorderde het echter. Intusschen zijn al de ministers verpligt de belangen van al de kerkgenootschappen te behartigen. Zij gaan hun ook ter harte. Men vergete daarbij niet, dat zelfs de afwezige minister ook belast is met de behartiging der zaken van de bisschoppelijke klerezie. Men zou het beklag kunnen deelen, zoo hier sprake was van eene voortdurende afwezigheid; maar men kan de gegrondheid daarvan niet begrijpen, nadat het onderzoek van het wetsontwerp voor de afreis in het kabinet was afgeloopen, zoodat de bedoelde belangen bij die gelegenheid daar verdedigd zijn. Ook in deze vergadering worden de belangen van dat deel der bevolking, dat men op het oog heeft, zeker vertegenwoordigd. Hij behoeft slechts te wijzen op het lid der Kamer, die vroeger minister voor de zaken der R. K. Eeredienst geweest is. Zoo vele redevoeringen hebben het aangetoond, dat de belangen met ijver en warmte behartigd worden. De belangen van dat kerkgenootschap zijn in het kabinet verdedigd; zij zijn en worden door de vertegenwoordigers in deze Kamer voorgestaan; het geschiedt ook door de ministers, voor zoo verre deze met de meergemelde belangen mogten bekend zijn. De ministers hebben de overtuiging, dat de belangen van het R. K. kerkgenootschap door dit ontwerp niet worden gekrenkt of gekwetst. Ware dit het geval het zou zijn tegen hunne overtuiging en tegen hunne bedoeling.

Wat de vraag aangaat of de minister Lightenvelt voor of tegen dit wets-ontwerp gestemd was, niemand zal hem kunnen bewegen mede te deelen, wat in den ministerraad mogt zijn voorgevallen. Wat daarvan ook zij dit is zeker, dat de heer Lightenvelt over het tegenwoordig ontwerp geen oordeel heeft kunnen vellen. Het is toch aanmerkelijk gewijzigd: de eed is weggelaten; art. 1 is verduidelijkt; art. 6 geheel veranderd. Men heeft ook gezegd en het tot een verwijt gemaakt dat er geen Katholijk te vinden was, die zich tijdelijk met de portefeuille van het ministerie voor de R. K. Eeredienst heeft willen belasten. Op zich zelf zou dit geene bevreemding kunnen baren, om dat het zeer moeijelijk zou zijn, kort voor de aanbieding van dit ontwerp, vreemd in het kabinet te treden, dat eene zoo omvattende en gewigtige taak te vervullen had. Even zoo was het in 1843 bij de moeijelijke finantieele omstandigheden, zeer bezwarend om voor de behandeling der staatsbegrooting eenen nieuwen minister van finantien te doen benoemen. Toen heeft men een minister in het kabinet zelf gezocht, die met den staat van zaken bekend was en wien tijdelijk de portefeuille van Finantien werd opgedragen. Toen heeft de oppositie van dien tijd, die interimaire waarneming tot eene beschuldiging tegen het ministerie gemaakt en ze zelf als eene misdaad aan hetzelve verweten. Op grond daarvan heeft men zijne stem aan de begrooting onthouden, en nu maakt men het tot een verwijt, dat men de plaats van een afwezig minister niet tijdelijk heeft vervuld.

Neemt hij de veronderstelling echter aan, dat sommigen voor die betrekking zouden hebben bedankt, dan kan daaruit geen verwijt aan het ministerie gerigt worden, maar wel aan hen, die de belangen van het R. K. kerkgenootschap had kunnen behartigen, doch dit geweigerd hebben, zoo die weigering heeft plaats gehad. Het geheel stelsel dat men ontwikkeld heeft kan echter niet afgaan, omdat het op die wijs van een enkel minister zou kunnen afhangen, den geheelen Raad te dwingen en de vaststelling eener wet, wier spoedige daarstelling door al zijne ambtgenooten wenschelijk wordt geoordeeld, te doen verschuiven, dan zou de gang der Regering door een persoon onmogelijk kunnen worden gemaakt; dat zou niet overeenkomen met de welbegrepene beginselen van homogeniteit en van waar Constitutionalismus. Zoo het dus waar is, dat geen R. K. zich zelfs *ad interim* met de portefeuille heeft willen belasten, dan is dat geen verwijt tegen het ministerie. Het wetsontwerp toch laat eene vrije beschikking over alles, wat de godsdienst betreft, maar strekt alleen om in het belang van den Staat te bepalen, wat de Staat nopens deze aangelegenheid moet uitvoeren. Het bedoelde verwijt doet eigenlijk tot de zaak niets af. Hij kan toch niet gelooven, dat het in de bedoeling der Kamer zou liggen om 's Konings keuze van minister te berispen of om den Koning te dwingen een minister van het eene of andere kerkgenootschap in zijnen raad te roepen. Het verwijt kan alleen door de tegenstanders van dit ministerie worden aangevoerd, om een blaam op hetzelve te werpen.

Men heeft het ontwerp uit tweederlei oogpunt bestreden. Aan de eene zijde gaf men te kennen, dat de godsd.-vrijheid aan banden werd gelegd en dat er een ondragelijker toestand, tengevolge daarvan zou geboren worden. Aan de andere zijde noemde men het ontwerp onvolledig en niets afdoende. De uiting dier beide meeningen levert het beste bewijs op, dat de regering geen partij trekt noch voor den een noch voor den ander dat zij alle godsdienstige meeningen eerbiedigt, en dat zij zich boven alle partijdigheid of vooringenomenheid verheft. Hij doet echter opmerken, dat men in het algemeen wel klagten over aanranding der godsdienstvrijheid heeft gehoord, maar dat men in gebreke gebleven is eenig bewijs bij te brengen, dat bij eenig art. van dit ontwerp een der kerkgenootschappen aan banden zou worden gelegd, wat betreft de vrije uitoefening der godsdienst binnen de gebouwen in zich zelven. Het ministerie wil geene suprematie van den Staat over de Kerk, maar evenmin van de Kerk over den Staat. Aan hen die meer verlangen, dan er in dit ontwerp is opgenomen, vraagt hij, wat daarin nog kan voorkomen, als men in overeenstemming met de bepalingen der Grondwet blijven wil. Allen hebben de Grondwet bezworen. Men moet niet vragen wat sommigen wenschen, maar men moet de Gwt. eerbiedigen en haar onaangeroerd laten. Verder te gaan dan nu geschiedt is, zou met de Gwt. in strijd zijn. — Men heeft dit ontwerp eene gelegenheids-wet genoemd en gezegd, dat het daarvan de sporen draagt. Ware dit zoo, zou dit dan een verwijt voor de regering zijn? Heeft men dan in Engeland niet een dergelijke wet nopens de titels der geestelijkheid vastgesteld? Hij vraagt het, of er bij het meerendeel der bevolking geene spanning was ontstaan? Moest men de regering dan niet dankzeggen, zoo het eene gelegenheids-wet ware, dat zij tot eene openbare en plegtige beraadslaging heeft aanleiding gegeven; waaruit juist kan blijken op welke grondslagen de godsd.-vrijheid in ons land steunt. Ieder gewis verheugt zich, dat het vuur thans aan het bedaren is; de beraadslagingen tot nu gehouden, bewijzen dit. Alle wenschen tot de blussching bij te dragen. Van zijne zijde dus geene oprakeling; hij zal zich aan geene recriminatien schuldig maken. Aan de voorzigtigheid der vergadering moet alle hulde gebragt worden. Die zal tot de blussching toebrengen.

Hij neemt echter den toestand van het land, zoo als die was op het oogenblik toen de tegenwoordige ministers door den Koning in den Raad werden geroepen. Over de oorzaken der spanning, die ontstaan was, zal hij niet uitweiden. Het is hem echter niet gebleken, dat, zoo als straks een der leden te kennen gaf, er geld zou zijn uitgedeeld, om de beweging aan te zetten. Hij onderzoekt naar geene oorzaken; hij zal zich wel wachten de eerste te zijn om in deze diskussien eenig hatelijk woord uit te spreken; hij neemt dus den toestand aan, dien de ministers hebben gevonden. Het ministerie heeft, kort na zijne optreding, zijn programma bekend gemaakt. Het meent daarin getrouw te zijn gebleven; het hoopt dit ook in het vervolg te doen. Naar aanleiding daarvan is het gemakkelijk en voorzigtig het stilzwijgen in acht te nemen over vele punten door den laatsten spr. in het midden gebragt, ook omdat het niet te wenschen is, dat de plaats hebbende beraadslagingen worden bedorven, en in staatkundige diskussien ontaarden, en men daardoor van het eigenlijke punt worde afgeleid. Bij de behandeling van het adres van antwoord is niemand in de Kamer tegen het programma opgekomen. Op dat programma zijn de vertegenwoordigers door de kiezers naar deze Kamer gezonden. Ieder der leden moet weten met welke bedoelingen dit geschied is. Hij neemt dan den toestand van het land aan, zoo als het ministerie dien bij zijn optreden heeft gevonden. Hij plaatst zich daarbij op het standpunt van den eersten spr. uit Breda, die verklaard heeft te begrijpen, dat er in de begrippen en het gemoed der bevolking een onaangename indruk was ontstaan, hetgeen die spr. daaraan toeschreef, dat de beginselen onzer Grondw. nog niet voldoende bij de bevolking wortel hadden geschoten. Nu vraagt hij of als men dit aanneemt men dan geregtigd is, dit ontwerp eene gelegenheids-wet te noemen. Immers, waardoor zal wel het meest eene volkomene ontwikkeling van grondwettige beginselen worden verkregen, door stil te zitten, door het voeren van geheime onderhandelingen, die nog verkeerd zouden geëxpliceerd worden, dan wel door de aanbieding van een ontwerp, door het uitlokken van openbare diskussien en van het nemen eener plegtige beslissing.

Hij gelooft dat dit laatste de voorkeur verdient en dat dit de geest moet zijn van allen, die van de ware konstitutionneele beginselen doordrongen zijn. Men noeme het ontwerp dan gelegenheids-wet, Ieder zal het moeten toejuichen, dat de Regering hare kracht in de wet zoekt, en dat zij aanleiding tot deze openbare beraadslagingen gegeven heeft, in plaats van ze te vermijden. Hij merkt op, dat de meeste wetten, behalve eenige organieke wetten, haren oorsprong en aanzijn verschuldigd zijn aan eene behoefte, die vroeger wel moge hebben bestaan, doch die eerst door bijzondere omstandigheden van dringenden aard geworden is, zoodat daaraan moet worden te gemoet gekomen. De gelegenheid, de omstandigheden, geven dus aanleiding tot eene wet, zonder dat deze daarom eene gelegenheids-wet is. Naar mate de behoefte dringende is, moet daaraan ook spoediger worden voldaan. Dit nu was hier het geval. De Grondwet stelt in beginsel de vrijheid van godsdienst vast. Zij wil geene willekeur, geene losbandigheid, geene suprematie. Tot regeling van de grondwettelijke bepalingen was er sedert 1815 eene wet noodig, maar de behoefte daaraan heeft zich niet doen gevoelen, omdat alle kerkgenootschappen volkomene vrijheid genoten en alle gezindheden vrijelijk hare godsdienst uitoefenden. Daarbij kwam, dat de kerkgenootschappen zelfs meer [illegible] aan hetzelve onderwierpen. Waar uitzondering plaats vond, werd wettelijk verzet steeds met goeden uitslag bekroond. Laat men nu het *Collegium Philosophicum*, en de afgescheidenen er buiten, dan mag men gerust zeggen, dat er hier te lande steeds volkomene vrijheid van godsdienst heeft bestaan, grooter zelfs dan in eenig ander land.

Het staatsgezag heeft meer op het gebied der Kerk gewerkt, dan eigenlijk mogt plaats hebben. Men heeft dat geduld, omdat daarvan geen misbruik werd gemaakt. Nu wordt echter onverwacht het stelsel van geheele afscheiding van Kerk en Staat verkondigd; nu wordt eene nieuwe organizatie vastgesteld in het oog der bevolking, uit den vreemde afkomstig. Eene organizatie, waaruit het bleek dat hij, van wien het afkomstig was, verkeerd was ingelicht nopens den aard, het karakter en de geschiedenis van ons volk. Eene organizatie, die het grootste deel der bevolking moest schokken en onaangename indrukken veroorzaken; eene organizatie, die genoemd werd: »herstel van hetgeen in de 16e eeuw hier te lande bestond," en die met opoffering van het dierbaarste bloed destijd was afgebroken. Toen ontstond de behoefte aan eene wet, opdat onder den dekmantel der vrijheid, het staatsgezag niet zou verdwijnen en verijdeld worden; opdat rust en orde konden worden gehandhaafd, en ten einde de Koning aan zijne grondwettige verpligting zou kunnen voldoen, door te waken dat alle de kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat; die behoefte was dringend niet alleen uit die oogpunten, maar ook in het belang van het betrokken kerkgenootschap zelf, dat in geene aanraking met de regering komen kan, zoo lang zij, die als hoofden der Kerk optreden, door de regering in die betrekking niet zijn erkend. Ge wilt toch niet, dat men verhinderd zij aan de Kerkvoogden de hun toekomende gelden uit de staatskas uit te betalen, de gelden te voldoen, die voor de kerkgebouwen worden vereischt; en alle betrekkingen tusschen den Staat en dat kerkgenootschap te doen afbreken. Wil men dat niet, dan bestaat er ook dringende noodzakelijkheid tot vaststelling eener wet. Mitsdien is dit ontwerp geene gelegenheidswet; het gebeurde maakt haar dringend noodzakelijk.

Men heeft opgemerkt dat er geene wet noodig was; dat de Koning waken moest, dat men dus inbreuk op een koninklijk regt maakte en dat, zoo er regeling noodig ware, dit bij besluit had kunnen geschieden. Z. Exc. vraagt het of, zoo het thans voorgedragene in een be-

sluit ware vervat, of men dan voldaan en tevreden zou geweest zijn. Hij twijfelt daaraan. Waartoe zou echter die regeling bij besluit hebben geleid? Tot niets anders dan tot voortzetting van den twist zonder einde. Men is het eens, dat de onrust wijken moet, dat de spanning moet ophouden; maar men weet ook, dat de Nederlander voor de wet en niet voor de willekeur buigt. Met genoegen heeft hij een der sprekers hooren verklaren, dat, wat er ook gebeure, de Katholieken zijn en zullen blijven getrouwe onderdanen van den Koning. De ministers zeggen dit evenzeer van alle van 's Konings onderdanen, omdat trouw aan den Koning en eerbied voor de wet het aangeboren kenmerk van iederen Nederlander is. Uit dien hoofde heeft de vrees geen weerklank bij de ministers gevonden, wat men hun ook over de gevolgen heeft voorgehouden. De Regering des Konings zou niet aarzelen, ware het noodig, de wet te handhaven en te doen naleven, maar zij gelooft tevens, dat zij tot geene andere maatregelen, dan de voorgedragene doet, hare toevlugt zal behoeven te nemen. Hij die zich aan onwettigen weerstand zou schuldig maken, zou daarvan het eerste slagtoffer zijn, maar in die [illegible] gedachte zal hij zich niet verder verdiepen. Wat betreft de meening dat de wet onuitvoerlijk zou wezen, geene enkele bepaling komt er in het ontwerp voor, die voor geene uitvoering vatbaar zou zijn. Zelfs de uitvoering van het meest gewigtige artikel is op behoorlijke wijs voorbereid. Zonder aarzeling zal men al hare bepalingen toepassen.

Wat de spanning der gemoederen betreft, die door de aanbieding van dit ontwerp zou zijn ontstaan, het is mogelijk dat enkelen buiten de Kamer getracht hebben die op te wekken, doch zoo de bepalingen, daarin voorkomende, bij koninklijk besluit waren genomen, zou dan de spanning minder geweest zijn? Neen, dan zou zij na het koninklijk besluit aangevangen zijn, zonder dat er een einde aan te voorzien was. Welk nut zou een konstitutionneele regeringsvorm wel aanbrengen, zoo niet, na de behandeling en beslissing in het openbaar er een einde aan het geschil kwam. Voor de eer en het bestaan eener konstitutionneele regering kan hij zulk eene redenering niet toegeven. Men heeft gezegd het ministerie heeft grootmoedigheid betoond; het woord „moed" ware juister geweest. Ieder staatsman moet den moed hebben voor zijne meening uit te komen, haar door te zetten en uit te voeren. Die moed zullen de ministers hebben, overtuigd gelijk zij zijn, dat de natie nooit hem verlaat, die het pad van regt met moed betreedt.

Als men intusschen moed noodig had om eene *wet* ten uitvoer te leggen, dan zou men de konstitutie wel ter zijde moeten stellen. Z. Exc. betoogt verder dat de wet ook noodig is, omdat er hier te lande nog eene wet bestaat, die met onze beginselen in strijd is. Het is de bekende wet van Germinal. De minister is hieromtrent in eenige ontwikkeling getreden en gelooft dat men het ministerie dank moet zeggen, dat het voorstelt eene wet in te trekken, waarbij zooveel dwang wordt uitgeoefend. Het staatkundig belang brengt mede dit wel te doen uitkomen. Hij heeft in die wet banden gevonden, welke hij in strijd acht met zijne overtuiging en met de Grondwet, zij is van kracht in Nederland, maar zeker in Limburg en Zeeland. Elk besluit dat in strijd zou zijn met die wet, zou alzoo niet verbindende zijn. De Grondwet van 1814 heeft de bedoelde wet niet afgeschaft, zij kan ook niet door besluiten worden ingetrokken. Het konkordaat van 1827 heeft de wet zelfs voor de *culte catholique* ingevoerd. Zoo lang zij bij geene wet wordt afgeschaft, is zij verbindende. Uit de diskussiën is zelfs gebleken, dat de wet in Vriesland is toegepast. Maar al bestond de wet slechts voor eene stad, dan kan er door het ministerie niets gedaan worden, dan nadat zij op wettige wijze is afgeschaft. Hoezeer dus het ministerie door een groot deel der bevolking welligt mogt worden miskend, dan is het toch zeker, dat, door de afschaffing van die wet eene groote dienst bewezen wordt, daar het godsdienstig gevoel, door haar bestaan moest worden verontrust.

Eindelijk verdedigt de minister zich, voor zoo ver men zich in den loop dezer beraadslagingen op zijne meening, vroeger geuit, heeft beroepen. Hij maakt de vergadering opmerkzaam op hetgeen door hem gezegd is en onder welke omstandigheden dit is geschied. Hij herinnert zelf de bekende woorden, welke hij bij de beraadslaging over de begrootingswetten op het einde van 1852 gesproken heeft, en waarbij hij inlichting verzocht nopens den stand der onderhandelingen met den Pauselijken Stoel. Nu spreekt het wel van zelf, dat men bij de begrooting vragen kan doen, opinien kan uiten, maar dat men daardoor geen stelsel ontwikkelt. Hij heeft zich bij die gelegenheid voor eene vrije organizatie der kerkgenootschappen verklaard. Men legge dit ontwerp naast zijne rede, en men zal ook in deze voordragt de vrije organizatie als grondslag aangenomen zien. Maar hij had bij die gelegenheid niet noodig aan te wijzen, welken weg er moest worden ingeslagen, om daartoe te geraken. Hij heeft niet gesproken over de middelen, om de organizatie ten uitvoer te leggen; daartoe wordt eene wet gevorderd. Wat hij gezegd heeft sloeg meer op den loop der onderhandelingen; hij was steeds tegen het sluiten van een konkordaat, omdat hij dit in strijd met het staatsgezag, door den Koning uitgeoefend, oordeelde.

Hoeveel reden er ook bestaat van tevredenheid over de houding van den Paus, na de optreding van dit ministerie, moet hij toch zeggen, dat geen vreemde en bepaald niet de Paus, het regt moet hebben, om regten voor de onderdanen des Konings te mogen reklameren. Uit het oogpunt van het staatsgezag en van de godsdienstige vrijheid is hij tegen een Konkordaat. Wat overigens de delegatie van magt en regten betreft, weet hij niet of die in de beginselen van de R. K. Godsdienst ligt. Wat hij dus gezegd heeft, sloeg op de mogelijkheid van de sluiting van een konkordaat; al zijne ambtgenooten kleven dat gevoelen aan. Het aangevoerde en het geheele Ontwerp staat in naauw verband met zijne gevoelens omtrent godsdienstige verdraagzaamheid, waarvan hij, gedurende geheel zijn leven zoovele blijken gegeven heeft. Vrijheid in godsdienstige zaken staat hij voor, maar tegelijk ook eerbied voor het gezag van den Staat en onverzettelijken tegenstand tegen allen, die het mogten trachten te ondermijnen.

De heer *Jespers* acht zich verpligt, de ongrondwettigheid der voordragt, ook na de verdediging der ministers, vol te houden. Hij verzet zich al dadelijk tegen die soort van splitsing der Grondwets-artikelen van hoofdstuk VI, waardoor het geheele systeem van den grondwetgever uit zijn verband en gedenatureerd wordt. Maar aannemende zelfs, dat art. 164 niets met de overige artikelen gemeens heeft, dan nog vindt hij daarin het bewijs voor de volkomen vrijheid van organizatie der kerkgenootschappen. Wat anders toch zou het beteekenen, volkomen vrijheid van belijdenis te hebben? Dat is niet individueel, maar gemeenschappelijke belijdenis in kerkgenootschappelijken vorm. Maar, zegt men, die vrije regeling van het kerkgenootschap zou kunnen treden op het gebied van het staatsgezag en dus eene suprematie van de Kerk boven den Staat kunnen te weeg brengen. Maar, dat is grondwettig onmogelijk. De Kerk heeft wel regt op eigen regeling, maar op het inwendig kerkelijk terrein; treedt zij daarbuiten, dan komt zij in konflikt met de staatswet en is strafbaar als burgerlijke vereeniging. De Kerk kan dus over den Staat geene suprematie uitoefenen. Er is veel getwist over het zoogenaamd gemengd terrein en over het *jus circa sacra*; maar spr. kent in ons staatsregt geen van beiden.

Hij kent wel eene vrije Kerk, die zich zelfstandig bewegen kan en zich inwendig regelen op kerkelijk gebied. Maar op het wereldlijk kan zij nooit uitwendig treden. Wat nu het ontwerp zelf betreft, is het eene strafverordening op maatschappelijk gebied, of bevat het voorschriften voor zedelijke ligchamen, of beweegt het zich zuiver op het politiek of burgerlijk gebied? Neen, het treedt op het kerkelijk terrein, ten spijt der Katholieken. Het regelt het toezigt op wat de Kerk in eigen boezem vrijelijk naar de Grondwet mag regelen; het regeert op handelingen, door de Katholieke Kerk in de volheid van haar regt tot stand gebragt. Neen, hij mag het met gerustheid zeggen, het vorig Ministerie was werkelijk nationaal in de opvatting en tenuitvoerlegging der Grondwet, en het gebruikte geen twee maten en twee gewigten.

De voordragt werpt op de Kath. godsdienst en hare belijders verdenking en minachting, terwijl de Grondwet gelijke bescherming gebiedt, en het ontwerp doet dit alleen ter bevrediging eener blinde of opgeruide partij, welke de regering, met de Gwt. in de hand, had moeten voorlichten en tot de orde roepen. En dan het gevolg van deze wet? Wordt zij niet met gestrengheid gehandhaafd, dan zullen zij, die meenen er door gebaat te zijn, weinig bevrediging ontvangen en steeds nieuwe eischen doen. Wordt zij wel streng gehandhaafd, welken invloed zal zij dan hebben op een ander, ook niet te verwaarloozen deel der Natie? Welken indruk zal zij maken op de Katholieken, die evenzeer vaderland en Koning liefhebben, die in de ure des gevaars evenzeer blijken van moed en trouw hebben geleverd, die ook hebben getoond hun goed en bloed veil te hebben, toen het er op aankwam, ons land van de Fransche heerschappij vrij te vechten? Is het niet te vreezen, dat zij, ondanks alle voorspiegelingen van godsdienstvrijheid en gelijke bescherming, tot het ontmoedigende besluit zullen komen, dat ze waren en nog blijven paria's? Hij zal hiermede besluiten en niet meer over de verbindbaarheid der wet van Germinal spreken.

Na de schorsing der zitting, heeft de Minister van Justitie, de heer *Donker Curtius*, de wet uit een grondwettig oogpunt verdedigd en hare strekking in het licht gesteld.

De heer *van Doorn*, Minister van Finantiën, heeft zijn gedrag geregtvaardigd, door te trachten aan te toonen, dat zijne medewerking aan deze wet geenszins in strijd zou zijn met zijne vroegere handelingen en woorden.

De Heer *de Brauw*, voorstander van de wet, verklaart op dit oogenblik van het woord af te zien.

De heeren *van Rappard* en *Oosting* verklaren even als de heer de Brauw van het woord af te zien, maar tevens, dat zij zijn vóór de wet.

De heer *van Akerlaken* volgt dit voorbeeld niet, en motiveert breedvoerig de bezwaren, die hij heeft tegen de wet. Zijne stem zal hij doen afhangen van de wijzigingen en verbeteringen, welke de wet nog zal kunnen ondergaan.

Wegens het vergevorderde uur wordt als nu de verdere discussie verdaagd tot morgen, ten tien ure, als wanneer de Heer *Groen van Prinsterer* het eerst aan het woord zal zijn.

# BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

## FRANKRIJK.

PARIJS, 17 Aug. De *Jena*, een schip dat 90 stukken voert, heeft de haven van Toulon verlaten, ten einde zich te voegen bij de vloot, in de Besikabaai verzameld.

## ENGELAND.

LONDEN, 17 Aug. Lord John Russell heeft in het Lagerhuis breedvoerig gesproken over de Oostersche questie, 'tgeen hij dienaangaande gezegd heeft was een historisch overzigt der Oostersche verwikkelingen, van den eersten aanvang tot op dit oogenblik, zonder echter iets nieuws te behelzen. De minister verklaarde nog niet te weten of de voorstellen der Weener konferentie door den Sultan waren aangenomen, ofschoon hij de overtuiging koesterde dat zulks weldra zoude geschieden.

— Van verschillende kanten is de politiek van het Britsche gouvernement met betrekking tot Turkije hevig bestreden. De heer Cobden daarentegen heeft getracht het bewind te verdedigen, het prijzende wegens het opdelven der oude Engelsche politiek, die er altijd op uit is geweest om de sloping van het ottomanische rijk zoo lang mogelijk te voorkomen, ofschoon hij voor zich overtuigd was, dat gezegd rijk zijn ondergang nabij was. Lord Palmerston is tegen dit gevoelen opgekomen, en heeft beweerd dat Turkije, wel verre van inwendig verzwakt te zijn, in de laatste dertig jaren merkelijk was vooruitgegaan en misschien minder dan eenig ander land van Europa, inwendige oorzaken van verval en sloping bevatte.

## DUITSCHLAND.

WEENEN, 16 Augustus. Ingevolge keizerlijk besluit zal met de eersten September voor de steden Weenen en Praag, benevens de overige versterkte steden in Boheme de staat van beleg zijn opgeheven.

# STADSNIEUWS.

## BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 19 Augustus.

ONDERTROUWD (18 Aug.): W. H. Kirberger met M. W. Cammann. - E. P. M. Henkensfeldt Slaghek met C. G. Sieburgh.

GETROUWD (18 Aug.): J. F. Moussault, van Alkmaar met M. A. S. Benkman. - J. C. E. Sniet met M. H. Smit. - M. J. First met F. N. Abrahams. - J. Marchand met J. Beit. - C. Gips, van Dordrecht met C. B. Olie. - T. F. Moerman, van Gent met A. C. E. Laubuhr. - P. C. L. van Staden met J. P. Gerstel. - H. P. Harmsen met C. J. Damian.

BEVALLEN (18 Aug.): L. F. Schmidt, geb. Pohlmann, Z.

OVERLEDEN (16 Aug.): C. Freeriks, geb. Krabbendam, 40 j. E. M. Müller, 20 j.

# HANDELSBERIGTEN.

NEDERLANDSCHE HANDELMAATSCHAPPIJ.

Veiling te ROTTERDAM, op 19 September 1853.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 26,724 | Kranj. | JAVA SUIKER, | liggende | te | Rotterdam. |
| 28,441 | „ | „ | „ | „ | Amsterdam. |
| 4,884 | „ | „ | „ | „ | Schiedam. |
| 3,615 | „ | „ | „ | „ | Middelburg. |

Veiling te AMSTERDAM, op 29 September 1853.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 574 vaten | NOTENMUSKAAT. | 411 | vaten | FOELY. |
| 436 „ | KRUIDNAGELEN. | 1823 | fard. | JAVA KANEEL. |
| 34 kisten | NOTENZEEP. | 9529 | balen zwarte | PEPER. |
| 72 fless. | KANEEL-OLY. | 344 | „ witte | Dº. |

ROTTERDAM, 18 Aug. Heden zijn verkocht 24 en 17 vaten Virginie Tabak, per *Mississippi*.

GRAANMARKT.

AMSTERDAM, 19 Aug. Roode en witte Tarwe tot vorige prijzen bij partij verkocht. Poolsche stil; 126 ℔ b. Pools. *f* 355; 127 ℔ p. Gron. *f* 322; 127 ℔ mind. dito *f* 318; 124 ℔ dito *f* 306, *f* 308; 120 ℔ Vriess. *f* 276; 125 ℔ Gron. *f* 310; 123 ℔ Vriess. *f* 288.

Rogge tot ruim vorige prijzen met goeden handel ter binnenlandsche konsumptie, verkocht in Entr.: 119 ℔ Archangel *f* 208; 118 ℔ Petersb. *f* 207; in kons.: 123 ℔ Pruissische *f* 231; 117 ℔ Burgos *f* 208; 116 ℔ o. Gedr. *f* 204.

Garst in een doen: 103 ℔ n. Buiksloter Ham *f* 172; 101 ℔ n. Old. winter *f* 168.

Haver zonder handel.

Boekweit prijshoudend: 118 ℔ Holsteins *f* 215.

Op 9 vaten Olie dadelijk 69½; in Sept. ek 70 &c. *Raapolie* op 6/w. *f* 39¾, Vliegend *f* 38¼, ½; 1º. Mei ek. *f* 39¾; Sept. *f* 38¼; Oct. *f* 39, ¼; Nov. *f* 39¼, ½; Dec. *f* 39½, ⅝. *Lijnolie* op 6/w *f* 33¼; Vliegend *f* 32¼. *Hennepolie* op 6/w. *f* 39; Vliegend *f* 38.

ROTTERDAM, 18 Aug. Tarwe. 162/2 ℔ Hooglandsche Kleefsche *f* 385. — Rogge. 146/2 ℔ Odessa *f* 215; 142/2 ℔ Archangel *f* 213, 214; 143/2 ℔ dito alhier en te Delfshaven *f* 215. — Boekweit op 140/2 ℔ fijne Fransche *f* 165.

SCHIEDAM, 18 Aug. Rogge. Verkocht: 146/2 ℔ Pernau *f* 268 kont., 270 6/w.; 145/2 ℔ Koersche *f* 254 kont., 256 6/w.; 148/2 ℔ Libau *f* 260 kont. — Gerst. Verkocht: 128/2 ℔ Koersche *f* 217 3/m. — Moutwijn *f* 21,00; Jenever *f* 25,50; Amst. Proef *f* 26,75, per Ned. vat zonder fust, zonder belasting.

DELFT, 18 Aug. Boter *f* 41 a 47.

---

ANTWERPEN, 18 Aug. *Koffij.* Markt ferm. Verkocht 300 balen St. Domingo, pr. *Ann* en 200 a 300 balen Batavia, en eenige honderden balen Brazil.

*Graanmarkt.* Veel handel in Tarwe voor het grootste gedeelte uitvoer. Ferme markt in Rogge; Riga *f* 8 pr. 70 kil., dezelfde prijs geboden voor Ismaël

*Hennipzaad.* Eene lading gedaan a *f* 8 pr. hect

*Krenten.* Patras, verkocht ongeveer 20,000 kil. de gansche voorraad. Dat artikel goed gewild.

*Suiker.* *Geraffineerd.* 15,000 kil. brooden R G op September. *Ruwe.* 280 kist. blonde Havana pr. *Milagro* en 153 kist. id. pr. *Marie Therèse* tot zeer vaste prijzen verkocht.

LONDEN, 17 Aug. *Suiker.* 500 vaten gedaan. *Vreemde.* De ladingen zijn voortdurend gezocht en goede prijzen geboden voor Havana en Brazil. In veiling verkocht 100 vaten en 815 kist. Havana a 40 en 42 s. voor fijne blonde en 35 a 39 s. voor mindere soorten. Ceylan. Plantage veel gevraagd voor de konsumptie en den uitvoer; de voorraad mindert en men besteedt hooger prijzen voor gekleurde soorten. Natif schijnt een weinig meer gevraagd en de houders ferm; onderhandsch van 45 s. 6 d. tot 47 s.

Vreemde Koffij meer gevraagd, goede prijzen en weinig aangeboden.

*Thee.* De markt blijft flaauw en de prijzen neigen tot vermindering vooral de mindere soorten. Gemeene Congo a 12 d. het ℔.

*Rijst.* Veel genegenheid tot omzet; goede prijzen besteed; beste kwaliteiten gezocht, niets in veiling.

*Graanmarkt.* Veel aanvoer van binnenl. Tarwe, tot willige prijzen alles verkocht 1 s. pr. quarter meer. Vreemde Tarwe weinig gevraagd, doch goed prijshoudend. Meel zonder variatie.

LIVERPOOL, 17 Aug. *Katoen.* Ferme markt; verkocht 6000 balen.

## Wisselkoers.

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Parijs | 2/m. | *f* 56$\frac{5}{16}$ | Livorno | 2/m. | *f* 39⅜ |
| " | zigt | » 56$\frac{1}{16}$ | Napels | » | » 81½ |
| Bordeaux | 2/m. | » 55¾ | Petersburg | » | » 1.86 |
| » | ½/m. | » 56 | Weenen | 6/w. | » 32⅛ |
| Madrid | 3/m. | » 245 | Augsburg | » | » 35⅜ |
| Cadix | » | » 245 | Frankfort | » | » 99 |
| Seville | » | » 242 | Hamburg | 2/m. | » 35¼ |
| Bilbao | » | » 243 | » | zigt | » 35½ |
| Lissabon | » | » 41½ | Londen | 2/m. | » 11,75 |
| Porto | » | » 41½ | » | zigt | » 11,82½ |
| Genua | 2/m. | » 46⅜ | Rotterdam | | » ⅛ |

## PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

| | | | 18 AUG. 4½ u. gebl. | 19 AUG. 4 u. | | gebl. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| NEDERL., Werkel. Sch. à | 2½ | pCt. | 63$\frac{13}{16}$ | 63¾ | a | 63$\frac{13}{16}$ |
| Dito Dito | 3 | » | 76⅝ | 76¾ | » | |
| Dito Dito | 4 | » | 95$\frac{9}{16}$ | 95⅝ | » | 95$\frac{11}{16}$ |
| O. I. Leening 1844 | 4 | » | 95⅜ | | » | |
| Amortis. Syndic. | 3½ | » | | 94¾ | » | |
| Handel-Maatschappij | 4½ | » | 128½ | | » | |
| Aand. Rijn-Spoorweg. | » | » | | | » | |
| Aand. Holl. S. M. | | | 82½ | | » | |
| Obligatien | » | » | | | » | |
| BELGIE, Obligatien 1844 | » | » | | | » | |
| Cert. bij de Belg. Bank. | 2½ | » | | | » | |
| Dito bij Rotsch. en Volksv | » | » | 53¼ | | » | |
| FRANKRIJK, Obligatien | 3 | » | | | » | |
| SPANJE Nieuwe | 1 | » | 23⅜ | 23⅜ | » | 23½ |
| Dito | 3 | » | 47$\frac{13}{16}$ | | » | |
| Dito Binnenl. à 6/m. | » | » | 43½ | 42½ | » | 42$\frac{9}{16}$ |
| Coup. Bewijzen. | | | 6$\frac{9}{16}$ | 6½ | » | 6$\frac{9}{16}$ |
| Amortisable Schuld | | » | 5$\frac{5}{16}$ | 5¼ | » | |
| PORTUGAL te Londen | 5 | » | | | » | |
| Dito Dito | 4 | » | 40⅞ | 41⅛ | » | 41$\frac{9}{16}$ |
| RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816 | 5 | » | 109 | 109 | » | 109⅛ |
| Dito Dito 1828 en 1829 | » | » | 108 | 107⅞ | » | |
| Cert. bij d°. 1831 en 1833 | » | » | 98$\frac{1}{16}$ | | » | |
| Dito | 4½ | » | 100⅜ | 100⅜ | » | 100½ |
| Dito bij *Hope* | 4 | » | 93⅞ | | » | |
| Dito bij *Stieglitz en C°.* | » | » | 92½ | | » | |
| Dito bij id. 5de Serie | 4 | » | 92⅜ | | » | |
| Cert. te Hamburg | 5 | » | | | » | |
| Inschrijving in Assignat. | 6 | » | | | » | |
| Cert. van dito | » | » | 75¼ | 75¼ | » | |
| POLEN, Certifikaten | 4 | » | | | » | |
| Dito Aand. à fl. 500 | | | 162 | | » | |
| Dito met Lot. » 300 | | | | | » | |
| AMERIKA, Bank-Actiën | | | 4$\frac{11}{16}$ | | » | |
| PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50 *f* | | | | | » | |
| OOSTENRIJK, Metalliek | 5 | pCt. | 82$\frac{15}{16}$ | 82¾ | » | 82$\frac{13}{16}$ |
| Dito [illegible] | » | » | | | » | |
| Dito 1847 | 2½ | » | 42¾ | 42¾ | » | 42$\frac{13}{16}$ |
| Dito 1851 | 2½ | » | 42¾ | 42¾ | » | |
| Dito 1849 | 5 | » | 95⅝ | 95½ | » | 95$\frac{9}{16}$ |
| Ween. Bank bij *Goll en C°.* | | | 87¾ | | » | |
| Dito | 4 | | | | » | |
| Letter B | 5 | » | 95½ | 95½ | » | 95$\frac{9}{16}$ |
| Aand. met Loting fl. 500 | | *f* | | | | |
| Nieuwe dito » 250 | | » | | | | |
| NAPELS, Cert. *Lam. en Bouwer* | 5 | pCt | | | | |
| BRAZILIE te Londen 1824 | 5 | » | 98⅞ | | » | |
| Dito Leening 1843 | 5 | » | | | » | |
| PERU | 4½ | » | 81¾ | 82 | » | 83 |
| MEXICO Nieuwe | 3 | » | 26$\frac{5}{16}$ | 23½ | » | 26$\frac{11}{16}$ 26$\frac{3}{16}$ |
| VENEZUELA à £ 100 | 3½ | » | 38¾ | | » | |
| GRENADA à £ 100 | 2 | » | 23⅛ | 23½ | » | 23⅝ |
| Dito Uitgestelde | | | 10½ | 10⅝ | » | 10⅞ |
| ECUADOR à £ 100 | | » | 4$\frac{5}{16}$ | 4$\frac{7}{16}$ | » | 4½ |

Mexiko onbepaalde 26¼, $\frac{5}{16}$.

In onze Binnenl. fondsen ging heden zeer weinig om; in de meeste der Buitenl. effekten was de markt daarentegen zeer levendig, zoo als in Portugeesche, uitgestelde en werkelijke Grenada's, Peruanen en Mexic., welke alle tot veel verhoogde prijzen gretig van de markt genomen werden.

*Koers van het Geld:* Beleening 2½ pCt, Prolongatie 2½ pCt. Diskonto 2 pCt.

## BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 18 Aug. Belg. leen. 2½ pc. 56, 1840/1842 4½ pc. 98; 1848, —; Spanje 1—3 pc. 22⅞; Binnenl. 3 pc. 43⅜; Romeinen 5 pc. —; Oostenrijk Metalliek 5 pc. 86⅛.

PARIJS, 18 Aug. Fransche 3 pCt 80.60; 4½ pCt. 105 15; Spanje 3 pCt. Binnenl. 43; id. 1 pCt. 23¾; Russen 4½ pCt. 100.

LONDEN, 18 Aug. Cons. kont. 98⅛ a —; op tijd 98⅛ a —; Braz. 101 a 102; 1829/39 — a —; 1852 99½ a 100½; Den. 3 pc. 84 a 86; 5 pc. 105 a 107; Ecuad. 5 a 5¼; Gren. 24¼ a —; Uitgest. 10¾ a —; Mexiko Nieuwe 26¾ a 27; Peru 4½ pc. N. 83 a 85; Uitgest. 58 a 59; Rusl. 1822 5 pc. 118 a 119; (N.) 4½ pc. 101½ a 101¾; Portugal 5 pc. — a [illegible] 4 pc. [illegible] 44½; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 23¼ a 23½; 3 pc. 47¼ a 47½; Coup. cert. 6⅜ a 6⅝; Passive 5¼ a 5½; Holl. 2½ pc. 65⅛ a —; id. 4 pc. 98⅜ a —; Venez. 37½ a 38½; Uitg. 15½ a 16½; Wissel op Amsterdam *f* —.—; Grieken 1824 — a —; 1825 —.

BERLIJN, 17 Aug. Schuldbr. 3½ pc. 92¾; Loten 143; Rusl. Stiegl. 4 pc. 97½; Pools. 4 pc. 92; Loten fl. 500 92; Oost. Met. 5 pc. 87¼; Amsterdam zigt 142⅜; id. 2/m. 141¾.

HAMBURG, 17 Aug. Rusl. Cert. 104; Oostenrijk Met. 5 pc. 94¼; Spanje 1—3 pc. 22; Binnenl. 3 pCt. 41.

FRANKFORT, 18 Aug. Met. 5 pCt. 86½; W. Bank-Aktiën 1544; W. Loten fl. 250, 127; Spanje 1 pCt. 23½, id. 3 pCt. 43½; Keur-Hess. Loten 38⅜; Wissel op Weenen 109¼.

## SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

HELVOET, 17 Aug. J. H. Lagerklov, Prints Oscar, Batavia, laatst van Brouwershaven.

UITGEZEILD:

TEXEL, 17 Aug. W. Kiers Kok, de Hoop, Triest - K. J Klasen, Antje, Napels.

## RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 19 Augustus in lading naar:

*Keulen* H. Holst, Colln N°. 6.
*Mainz* J. Leijdekker, Mainz N°. 2.
*Duisburg* C. Scholten, Hoffnung.

AMSTERDAM, 19 Aug. vertrokken:

*Duisburg* J. L. Arera, Ondine.
*Urdingen & Ruhort* D. Jansen, Vrouw Maria.
*Mainz* G. Reichert, Mainz N°. 4.
*Rijnhoogte.* KEULEN 17 Aug. [illegible]



Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.